Centralizacya
Towarzystwa Demokratycznego Polskiego
do
Ogółu tegoż Towarzystwa

Obywatele!

Żaden związek polityczny, chociażby najmocniejszemi obwarowany ustawami, nie może zapobiedz temu, aby się do niego nie wcisnęli ludzie podejrzanych dążeń, lub osobistych widoków – ale zarazem istotną miarą żywotnéj siły każdego związku jest pewien rodzaj czujności po całym jego organizmie rozpostartéj, która złym zamiarom długo w zatajeniu pozostać nie pozwala, a odkrywszy je pod jakimkolwiek kształtem, jako zepsute i zaraźliwe części od zdrowego ciała odcina. — Téj zachowawczéj czujności nad sobą samém i energii w użyciu zaradczych środków, Tow. nasze już w niejednem zdarzeniu dało dowody; dziwić się przeto należy, iż pomimo licznych przykładów niepowodzenia znaleźli się jeszcze w pośród nas fałszywi bracia, którzy pod niezręcznie udawaném zamiłowaniu związku zaburzali jego wewnętrzną harmonią, i albo chcieli go nagiąć do własnych widoków, albo co gorsza wydać na łup zewnętrznym nieprzyjaciołom. –

Do tych ostatnich należą bezwątpienia główni motorowie S. Pant: tak gorliwie dla zakrytych naczelników propagowanego związku nad zniszczeniem Tow. pracujący. Przedstawiając w d. 23 Kwiet: r. b. ich niepraw dążenia i czyny pod sąd ogółu, uważaliśmy iż Tow. tylko samo przez siebie może dopełnić dwóch łącznych obowiązków, jakich obecne położenie po nim wymaga: 1º rozlać na zewnątrz utwierdzone w sobie przekonanie o dzisiejszych ruchach, i tym sposobem zapobiedz, aby przynajmniej sumienni bracia poza nami stojący w zastawione sidła mimowolnie nie wpadli – 2º odjąć publiczny charakter Sekcyj i członków tym ludziom, którzy dla tego tylko uporczywie przy nim obstają, aby zamiary swoje pokryli i do wnętrza naszego łatwiejszy przystęp mieć mogli. Obudwóch tych obowiązków tak względem siebie jakoteż względem reszty tułactwa Tow. zwykłą sobie przezornością już dzisiaj dopełniło – decyzyą wykreślającą upornych wichrzycieli obecnie przedstawiamy – a Manifestacye wielu Sekcyj i członków, myśl ogólną Tow. najlepiéj tłómaczące wkrótce także prasę drukarską opuszczą i według przeznaczenia swego po całém tułactwie rozesłane zostaną. –

Nie wątpimy, iż ten głos sumienny niedwóznacznych wyznawców demokracyi i obrońców sprawy publicznéj, trafi do serc i przekonania współczujących z nami; a jeżeliby w tułactwie rozległego echa nie znalazł, i od zamierzonych robót nie odwiódł, przeniesiemy go na ojczystą ziemię i ostrzeżemy liczniejszych braci, aby się obłudzie uwieść nie dali.

Wykazanie decyzyi Tow. względem członków Sek: Panteonu i Grenelle.

1º Ustanowienie Kompletu.

Według Okólnika z d. 29 Marca № 1679, liczba członków do ogółu czynnego należących, wynosiła 1048. — Od tego czasu zaszły następujące zmiany: –
Nowo przybyłych 40 – powróconych 5ciu = razem 45. // Wykreślonych 32. – Zmarłych 2. Stawających jako strona w téj sprawie 15. = razem 49. – ubywa zatem 4ch których odjąwszy od liczby czynnego ogółu 1048; – Ostateczna przeto ilość członków do sprawy niniejszéj jest 1044, którego połowa więcéj jednym, czyli liczba 523 absolutną większość Tow. przedstawia. –

2do Rozrachowanie wotów:

Załączona tabella wykazuje, iż do decyzyi względem Sekcyj Panteonu i Grenelle wpłynęło 764 członków, którzy wotowali jak następuje: – za wykreśleniem 586 – za zawieszeniem 11. za napomnieniem 11. – Przeciw wykreśleniu 99. = razem 707 – Do téj liczby dodawszy 57 członków którzy nie objawili stanowczych wotów lub je odłożyli na później /: jak objaśniają uwagi w tabelli:/ wypadnie wykazana jak wyżej ilość członków wotujących. –

Porównywając niniejszy wypadek wotów z kompletem wyżej ustanowionym, okazuje się iż członkowie Sek: Panteonu i Grenelle w przedstawieniu z d. 15 Maja r. b. No 1894 imiennie wyszczególnieni, większością Towa na wykreślenie skazani zostali.

Dodać tu jednak należy, iż Tow: nie przypisując złéj wiary jak tylko motorom Sek: Pant:, zatwierdziło obok głównego wniosku, zastrzeżone w nim wyłączenie względem tych wszystkich, którzyby po wydanéj decyzyi błąd swój poznawszy, od popieranéj myśli odstąpili. Jaki weźmie skutek uczynione w tym względzie do nich wezwanie, o tém później donieść nie omieszkamy; tym czasem zaś, uważając sprawę Sek: Pant: za skończoną, przystępujemy do załatwienia innych jeszcze przedmiotów, które z odbytém w téj sprawie wotowaniem w bezpośrednim związku pozostają. –

Nie zwracaliśmy dotąd uwagi Towa na wota członków w mniejszości zostających, bo żadna jeszcze kwestya nie była téj natury, ażeby odmienne względem niéj zdanie, prowadziło do różnic w pojmowaniu główniéj posady związku, a tém samém zrywało ostatnią spójnią, jaka stowarzyszonych łączyć między sobą powinna. Lecz Sek: Panteonu naprzód wnioskiem, a później przedsięwziętemi na zewnątrz czynnościami, zaatakowała byt Towa, żądała jego zniszczenia, lub zawarcia w granicach propagandy, a najistotniejsze działania w sprawie narodowéj, zamierzyła przenieść na inny związek, rozmaite opinie i dążenia w sobie koncentrujący. Tow: nie rozbierało kwestyi bytu i celów swoich, bo te wraz z niém samem poczęte, opierać się muszą na niewzruszonem przekonaniu członków w stowarzyszeniu zostających; lecz uznało potrzebę zamanifestowania gotowych pojęć swoich na zewnątrz, a różniących się w tym względzie z sobą, i czynem popierających odmienne przekonanie, wyrzuciło z łona swojego. Jakże więc uważać mamy tych członków, którzy, gdy szło o usunięcie ze związku ludzi nad jego zniszczeniem otwarcie pracujących, albo wymówili się rozmaitemi powodami oddania stanowczego wotum, albo za ich myślą mniéj lub więcéj wyraźniéj się oświadczyli? – Którzy tém samém mówić się zdają, iż ani w Tow: ani w możność działania przez niego nie wierzą, a zaprojektowane połączenie różnorodnych opinii i dążeń za dostateczne do podźwignienia sprawy ojczystéj uważają, i tém samem do wszelkiéj koncessyi z zasad są przygotowani? –

Dla podzielających widoki uroczyście przez Tow: potępione samo sumienie wskazuje miejsce, na którém stanąć powinni, a pierwszy warunek bytu każdego stowarzyszenia, to jest bezwarunkowa jedność zasad, celów i środków tego wymaga, aby przynajmniéj pomiędzy nami nie mieścili się ludzie w nasz związek i skuteczności działania przez niego nieufający. – Bydź może iż dążność Sek: Panteonu piękną myślą złączenia żywiołów demokratycznych okryta, przez niektórych w prawdziwém świetle widzianą nie była, że nawet zaczęte roboty i powstające na zewnątrz ruchy, swoim wybitnym charakterem, to jest, niechęcią ku Tow u, ostrzedz ich w tym względzie nie zdołały, – ale czyż to co o kilku z przeciwnie wotujących mniemać można, do wszystkich zastosowane będzie? – czyż uwolni ogół Towa od bardzo słusznéj obawy – da mu rękojmią jedności i zabezpieczenie od podobnych wypadków, jakieśmy dotąd widzieli? – Otwarte przeto zadeklarowanie się w téj ważnéj kwestyi i zniszczenie względem siebie wszystkich powątpiewań

jest

jest koniecznie potrzebne, aby Tow: zajęć się mające bezpośrednio stanowczemi działa-niami, nie było zmuszone odrywać się od nich, dla zaradzania wewnętrznemu nieporządkowi. —

Niechaj jednak nikt nie mniema, abyśmy wnosili odwołanie wotów w przedmiocie wykreślenia danych. Są one wolne i nieporuszone. Tow: tylko o zdania względem samej myśli i dążeń Sek: Panteonu objawione, iść może; aże to nie tylko widzimy w niektórych wotach przeciwko wykreśleniu, ale nawet w milczących i za wykreśleniem lub porządkową karą położonych, to dowodzą różnego rodzaju pisma w annexach umieszczone.

Przewidujemy, iż każdy z członków do téj kategoryi należących, lecz w wierze dla Tow: niezachwiany, sam uczuwa przykre położenie swoje, narażające go na nieufność w obec współpracujących z sobą, że uznaje potrzebę usunięcia względem siebie wszelkich podejrzeń, i pragnie aby jak najprędzéj zstąpiła pomiędzy nas mogła ta wzajemna ufność, którą na nieszczęście świeże zmiennictwa, i obce wpływy w niektórych ogniwach związku naszego nadwerężyły. —

Uprzedzając przeto te wzajemne i powszechne życzenia, a szczególniéj starając się o zabezpieczenie Tow: od nowych zawichrzeń, sądzimy naszym obowiązkiem wezwać Sekcye, aby od członków, którzy albo wyraźnie, albo przez zamilczenie, albo przez przeciwne wota w sprawie Sek: Pant:, za jéj myślą i dążeniami obstawali, do stanowczego oświadczenia się w tym względzie powołały — członków zaś znoszących się bezpośrednio z nami, lub też całe Sekcye w téj kategoryi znajdujące się prosimy, aby takowe oświadczenia wprost do nas nadesłać chcieli. —

Lecz oprócz powyższego, jest jeszcze drugi przedmiot ze sprawy Sekcyi Panteonu wynikły. Sekcya Bordeaux umieszczona w tabelli pod liczbą 93, założyła protestacyą przeciwko postępowaniu w sprawie Sekcyi Panteonu, i z tego powodu jéj członkowie wstrzymali się od wotowania. — Protestacya ta w annexach na str: 467 znajdująca się, oparta została na dwóch powodach:

1° iż sprawa Sekcyi Panteonu dwukrotnie Tow: przedstawiona nie była.

2° iż Sekcya Panteonu repliki czyli ostatniego głosu nie miała. —

Co do pierwszego, odpowiedzieliśmy protestującym iż czyn Sekcyi Panteonu tak jest wyraźny, że skoro tylko przez nią przyznany został, już żadnéj dłuższéj instrukcyi nie potrzebuje, a tém bardziéj dwukrotnego przedstawienia, z pod którego prawo przedmioty sądownicze wyłącza; iż sprawa Sekcyi Panteonu nie jest żadnym wnioskiem pod decyzyą Tow: przedstawionym, względem zaś myśli i dążeń przez nią popieranych już dawno Tow: wyrzekło, i dzisiaj tylko jego przekonania w tym względzie czyli manifestacye są na zewnątrz potrzebne. —

Co do drugiego, zwracaliśmy uwagę protestujących na tę okoliczność, iż lubo Tow: żadnego processu z członkami swojemi prowadzić nie jest obowiązane, tam szczególniéj gdzie wykreślenie nie jest karą ale tylko pozbyciem się członków, i myślą i czynem związkowi swemu przeciwnych, jednakże Sekcyi Panteonu nikt mówić nie zabronił, ani

spo=

sposobności do tego nie odjął; jeżeli zaś repliki przez siebie zapowiedzianej nie nadesłała, albo w pismach swoich nie drukuje, to najlepszym dowodem, iż mówić nie chce, a zapowiedzenie dla tego tylko zrobiła, aby dać czas na dojrzenie intryg swoich. — Powiedzieliśmy także, iż oświadczona protestacya do nas się nie stosuje, a przeciwko prawu lub Tow.u w porządku rzeczy niema miéjsca. Pomimo takich przedstawień dwukrotnie ponowionych, Sekcya Bordeaux nie nadesłała wotów, a protestacya chciała mieć Tow.u przedstawioną. — Czyniąc tym życzeniom zadosyć, pomimo najmocniéjszego przekonania o niewłaściwości podobnego kroku umieściliśmy rzeczoną protestacyą pomiędzy annexami w miéjscu wskazaném. - Nadmieniamy jednak, że lubo Sek: Bordeaux nie nadesłała ani manifestacyi ani wotów, jednakże wykreślając w tym czasie członków na téj zasadzie, że z myślą Tow.a w sprawie Sek: Panteonu objawioną, są niezgodnymi, tém samem dążeń Panteońskich nie podziela, i w dzisiéjszym składzie swoim nie należy do téj kategoryi członków niewotujących, którzy do stanowczego oświadczenia się są zawezwani. —

Co do innych pism do Okólnika niniéjszego przyłączonych żadnéj uwagi nie robimy; umieściliśmy je po największéj części na żądania osób widzenia swoje Tow.u kommunikować pragnących, będąc zarazem przekonanymi, iż w tak ważnéj kwestyi pojęcia członków od ogólnéj myśli mniéj lub więcéj odbiegające zakrywane przed Tow.m być nie powinny. Od rozbioru i szczegółowéj odpowiedzi na nie uwalniają nas manifestacye niektórych Sekcyj i członków drukiem ogłoszone, które nieledwo pod każdym względem tenże sam przedmiot roztrząsnęły i w sądzie o nim tak na własném przekonaniu, jakotéż na ogólnéj myśli Tow.a są opartemi. —

Poitiers d. 18 Lipca 1837r.

Pozdrowienie i braterstwo

Sekretarz
Robert Chmielewski

Prezydujący z Kolei
Adolf Chrystowski

P.S. Do wytłografowania tabelli nadeszły jeszcze za wykreśleniem członków Sekcyj Panteonu i Grenelle następujące wota:

z Sekcyi Lyon	5.	razem 8.
z Sekcyi Angers	2.	
z Sigeau	1	

z kąd wypada iż ostateczna liczba członków za wykreśleniem wotujących 594 wynosi

Wykaz szczegółowy wotów
na wniosek o wykreślenie członków Sekcyi Panteonu i Grenelle. –

		ilość członków wotujących	za wykreśleniem	za zawieszeniem	za napomnieniem	przeciw wykreśleniu	Uwagi.
1.	Bourges. –	1.	1.	"	"	"	
2.	Puissay. –	2.	2.	"	"	"	
3.	Crizierc. –	2.	2.	"	"	"	
4.	L'Aigle.	6.	6.	"	"	"	
5.	Nogent le Rotrou.	4.	4.	"	"	"	
6.	La Rochelle.	7.	7.	"	"	"	
7.	Villers-Cotterets.	1.	1.	"	"	"	
8.	Mont-de-Marsan.	1.	1.	"	"	"	
9.	Chef Boutonne.	2.	2.	"	"	"	
10.	Ste Foye.	2.	2.	"	"	"	
11.	St Junien.	2.	2.	"	"	"	
12.	Villeneuve s. Lot.	17.	17.	"	"	"	
13.	Chalons s. Marne.	11.	11.	"	"	"	12tu jest za ścisłem tylko napomnieniem Sek: Grenelle.
14.	Clermont ferand.	17.	17.	"	"	"	
15.	Reims. –	1.	1.	"	"	"	
16.	Falaise.	3.	3.	"	"	"	
17	Cosne.	3.	3.	"	"	"	
18.	Annonay	11.	9.	"	1.	1.	
19.	Evreux.	7.	7.	"	"	"	
20.	Poirail.	2.	2.	"	"	"	
21.	Frejsenet.	8.	8.	"	"	"	
22.	Roanne.	1.	1.	"	"	"	
23.	Avranches.	6.	3.	"	3.	"	
24.	Fontainebleau.	3.	"	3.	–	"	wotujący za zniżeniem kary, nie uważają postępku S: Pand: za szkodliwy Tow:
25.	Fontainay.	1.	1.	"	"	"	
26.	Lavelanet.	1.	1.	–	"	"	
27.	St Leonard.	2.	2.	"	"	"	
28.	Toulouse. –	22.	19.	"	"	3.	jeden z przeciwnych uważa członków S: Pand: za obłąkanych i dla tego im przebacza.
29.	Amiens.	7.	7.	"	"	"	
30.	Limoges.	6.	3.	"	"	3.	
31.	Niort.	7.	7.	"	"	"	
32.	Grenoble.	1.	1.	"	"	"	
33.	Puy l'Eveque.	13.	13.	"	"	"	
34.	Blois.	2.	2.	"	"	"	
35.	Pamiers.	8.	8.	"	"	"	
36.	Poitiers, Couhé i Latrimoille	44.	23.	"	"	21.	przeciwni wykreśleniu nie objawili powodów prócz dwóch z Latrimouille. –
37.	Briquebec.	2.	2.	"	"	"	
38.	Tours.	1.	1.	"	"	"	
39.	Rennes.	9.	9.	"	"	"	4ch przed wykreśleniem radzi upomnieć jeszcze Sek: Pand:
40.	Craon.	7.	7.	"	"	"	
41.	Beauvais.	5.	5.	"	"	"	
42.	Versailles.	1.	"	"	"	"	Obacz annexa: str: 463. .
43.	Mazamet.	1.	"	"	"	"	wstrzymuje się z wotowaniem aż do nadejścia repliki Sek: Pand:
44.	Issoudun.	2.	2.	"	"	"	
45.	Privas.	7.	6.	"	"	1.	
46.	Paryż /: Bastylia :/	7.	5.	"	"	2.	
47.	Mouy.	3.	3.	"	"	"	
48.	Montreuillon.	4.	4.	"	"	"	
49.	Chizé.	9.	9.	"	"	"	
50.	Mauriac.	2.	2.	"	"	"	
51.	Uzerche.	3.	3.	"	"	"	
53.	Nantes.	13.	8.	"	4.	"	jeden wstrzymuje się z wotowaniem aż do odebrania repliki S. Pand: –
54.	Auxerre.	9.	9.	"	"	"	
55.	Vimoutiers.	7.	7.	"	"	"	
56.	Villeneuve de Berg.	2.	2.	"	"	"	
57.	Castres.	7.	3.	"	"	2.	jeden wymówił się od wotowania – drugi czeka repliki. –
58.	Argeles.	1.	1.	"	"	"	
59.	Colombe le Sée.	6.	6.	"	"	"	
60.	Havre.	19.	19.	"	"	"	
61.	Londyn.	18.	16.	"	"	2.	
62.	Vire.	21.	"	"	"	21.	
63.	Carcasonne.	2.	2.	"	"	"	
64.	Montpellier.	42.	31.	"	"	11.	
65.	Marmande.	7.	6.	"	1.	"	
66.	Orléans	9.	9.	"	"	"	Obacz annexa: str: 468 i 469. –
67.	Angers.	34.	26.	"	2.	6.	
68.	Moulins. –	3.	3.	"	"	"	
69.	La Bastide.	6.	6.	"	"	"	
70.	Cajarc.	4.	4.	"	"	"	
71.	Paryż.	2.	2.	"	"	"	
72.	Airvault.	9.	9.	"	"	"	
73.	Caen.	6.	3.	"	"	3.	
74.	Brioud.	1.	1.	"	"	"	
75.	Honfleur.	9.	9.	"	"	"	
76.	Angouleme	12.	10.	"	"	2.	
77	Melle	4.	4.	"	"	"	
77.	Mayet.	3.	3.	"	"	"	
78.	Avignon.	13.	12.	"	"	"	jeden wstrzymuje się z wotowaniem aż do nadejścia repliki Sek: Pand: –
	Do przeniesienia	566.	468.	3.	11.	78.	

		ilość członków wotujących	za wykreśleniem	za zawieszeniem	za napomnieniem	przeciw wykreśleniu	Uwagi
	z przeniesienia	566.	468.	3.	11.	78.	
79.	Bayeux i 'Huppain.	8.	8.	"	"	"	
80.	Strasbourg.	9.	5.	"	"	4.	
81.	Agen.	2.	"	"	"	"	Obacz Annexa: str: 469.–
82.	Paryż, Sorbonna.	7.	"	"	"	7.	
83.	Draguignan.	4.	4.	"	"	"	
84.	Laval	10.	10.	"	"	"	
85.	St. Mertin	1.	1.	"	"	"	
86.	Alençon.	3.	3.	"	"	"	
87.	St. Calais.	9.	9.	"	"	"	
88.	Catus.	6.	6.	"	"	"	
89.	St. Etienne.	14.	14.	"	"	"	
90.	Le Mans.–	6.	6.	"	"	"	
91.	Rouen.	15.	6.	8.	"	1.	Obacz Annexa: str: 471.–
92.	Metz.	11.	2.	"	"	"	9ciu wstrzymuje się do repliki.–
93	Bordeaux	40.	"	"	"	"	Obacz Annexa: str: 467.
94.	Dieu-le-fit.	2.	2.	"	"	"	
95.	Cannes.–	1.	1.	"	"	"	
96.	Rochefort.	1.	1.	"	"	"	
97.	Renan.	4.	4.	"	"	"	
98.	Dax	3.	3.	"	"	"	
99.	Montmarault i okolice	6	6.	"	"	"	
100.	Decize.	4.	4.	"	"	"	
101.	St. Amand.	5.	5.	"	"	"	
102.	Nismes.	5.	1.	"	"	4.	
103.	Tarbes.	5.	"	"	"	5.	
104.	La Capelle	6.	6.	"	"	"	
105.	Lyon.	2.	2.	"	"	"	
106.	La Souterrain.	1.	1.	"	"	"	
107.	Członkowie Centralizacyi	8.	8.	"	"	"	
		764.	586.	11.	11.	99.	

Za zgodność z Aktami świadczę

Sekretarz Centralizacyi

Robert Chmielewski

Annex do Okolnika №. 2250.

Sekcya Towa D. P. w Troyes
do
Ogółu tegoż Towarzystwa

Obywatele!

Z jakiem zadziwieniem doszło nas nowe zaskarżenie i powołanie przed sąd Towa Sekcyi Panteonu przez Centę dokonane, z taką też niewypowiedzianą przykrością przychodziło nam rozbierać, śledzić i oceniać każdy w szczególności punkt powyższego zaskarżenia, a to tém bardziej, iż dosyć już dotąd znękani samemi sporami politycznemi, nie przynoszącemi najczęściej w ostatecznym rezultacie, jak samo rozdrażnienie umysłów bratnich w emigracyi, tyle szkodliwe sprawie naszéj – życzylibyśmy sobie z duszy, aby pozbywszy się raz już na zawsze wszelkich osobistości, rzuciwszy w niepamięć dawne urazy, ujrzyć się wszyscy razem, synowie nieszczęścia, Dzieci jednéj pognębionéj Matki – wszyscy jak jeden, wszyscy Bracia Demokraci – tożsamością uczuć i zasad ożywieni – ujrzyć się na jednéj i téjże saméj drodze – ku jednemu jedynemu nam wszystkim celowi – rychłego wyjarzmienia zbyt długo już niestety, pod barbarzyńską przemocą jęczącéj Ojczyzny własnemi naszemi Polskiemi siłami!..–

Po jak najściśléjszym rozbiorze zwyż pomienionego zaskarżenia Sekcyi Panteonu – co do głównego tegoż punktu, przez który członkowie Sekcyi Panteonu łącznie z tymiż Sekcyi Grenelle przez Centralizacyą do wykreślenia z Towa Ogółowi są przedstawieni Sekcya Troyes zważywszy, iż Sekcya Panteonu występując z odezwą swą zupełnie w duchu i na zasadach demokratycznych opartą, nie wykroczyła w niczém przeciw Ustawom Towa – że jeżeli w odezwie téj objawiła myśl i życzenia jak najrychléjszego połączenia, scentralizowania Emigracyi Demokratycznéj – to chyba zawiniłaby sama otwartością swoją, ogłaszając publicznie w obec całéj Emigracyi te same życzenia, jakie niewątpliwie w duszy wszystkich Polaków-demokratów oddawna żywione spoczywają – jakiemi serca ich oddychają!..–

Następnie, w całém dotychczasowém postępowaniu Sek: Pant: niedostrzegając najmniejszego zboczenia od zasad raz przyjętych, ani też żadnego w Sekcyi téj anti-demokratycznego działania, któreby nacechować się dało, według widzenia i wyrażenia się Centyi, targnięciem się na własną wiarę i zasady, rokoszem i.d.p. – Zważywszy nadto: że Sek: Pant: występując z projektem swym na zewnątrz, ograniczyła się na samém przedstawieniu środków, przez jakieby najskuteczniéj i najrychléj Emigracya Demokratyczna połączoną i scentralizowaną być mogła, czego zabraniać, byłoby już tém samém chcieć w Towie Demém, jednem z najliberalniéjszem dotąd, zaprowadzać pewien Monopol na rozum ludzki, – przeszkadzać wolnemu objawianiu się zdań pojedynczych – niedozwalać dyskutowania swobodnego – tamować wszelki postęp, wszelkie rozwijanie się i kształcenie się wyobrażeń – byłoby to najczystszą demokracyą chcieć zamienić w despotyzm, w gorszą arbitralność. – A gdyby też i Sek: Pant: przekroczyła co do saméj formy ustawami Towa zakreślonéj – to i w tym jeszcze razie sama Sek: Troyes tłómaczyćby ją mogła, iż widząc się w podobnym z nią przypadku, czyli przekonana, ile Centa okazuje się leniwą w przedstawianiu odezw i projektów na ręce jéj do Ogółu Towa przesyłanych – że tych często kroć wcale nie ogłasza, a nie trafiające do jéj myśli i gustu ad acta pozostawia – postanowiła udać się choć może do mniéj prawnéj ale nierównie pewniéjszéj drogi, występując na zewnątrz przez Tygodnik – tak jak podobnież Sek: Troyes zmuszoną się ujrzała, nie widząc ani jednéj z odezw i projektów swych mimo kilkokrotnego w tym względzie domagania się dotąd jeszcze Towu przedstawionych, zmuszoną, powtarzamy była przez samą jedynie Centę do wystąpienia podobnież na zewnątrz jako zniecierpliwiona zbyt długiem milczeniem téjże Centyi – do wystąpienia wtenczas, kiedy nieznając jeszcze w gruncie rzetelnéj myśli, i tych tyle wzniosłych ile czystych prawdziwie polskich i demokratycznych dążeń Sek: Pant: jakie dziś w całéj swéj obszerności rozwinięte bliżéj i lepiéj ocenić jest w stanie, – obawiać się miała prawo, izby taż Sek: Pant: przez wystąpienie swoje na zewnątrz nie sprowadziła przedwczesnego rozwiązania się Towa, które samo zdaje się być przeznaczone do pociągnienia za sobą do połączenia i scentralizowania w jedno wszystkich żywiołów Emigracyi demokratycznéj..–

a ztąd

A ztąd zważywszy nakoniec, że tak w pomienionéj odezwie Sek: Panth: jak nierównie w jéj wszystkich dotychczas przesiewziętych krokach ku scentralizowaniu Emigracyi demokratycznéj zmierzających, nie wykazuje się żadna jawna i udowodniona dążność do rozwiązania Tow^{a} D. P. – czego nawet sama Sek: Panth: jak najmocniéj zaprzecza i przeciw temu z całą swą mocą i energią protestuje – Z tych więc wszystkich powyższych przyczyn Sek: Troyes prawie jednomyślnością głosów, bo 11^{tu} przeciw 1^{mu}, zaskarżenie przez Cent^{a} Sek: Panth: uznając za zupełnie niewłaściwe i niesłuszne, też Sek: Panth: za dostatecznie usprawiedliwioną z poczynionych jéj przez Cent^{a} zarzutów uznając – od tych jako wcale nie zasłużonych ją uwalnia – i wszystkich bez wyjątku członków tak Sek: Panth: jakoteż i Sek: Grenelle składających przy dotychczasowych ich obowiązkach jako czynnych członków Tow^{a} pozostawia i utrzymuje. Jeden zaś głos oświadcza się całkowicie za wnioskiem i opinią Centralizacyi. – Troyes 26 Czer: 1837^{r}

Jeden członek z Versailles.

Spór między Sek: Panteonu i Centralizacyą wywołał znowu na plac 1° tak nazwany system odrębnego działania od Emigracyi, 2° projekt scentralizowania tułactwa. Cent: T. D. opierając swoje zaskarżenie Sek: na tém, że wykracza przeciw pierwszemu a żąda drugiego, i domagając się, aby Tow^{o} dla tych powodów ukarało wykreśleniem ze stowarzyszenia wzmienionéj Sekcyi członków, chce wotami większości uświęcić że system i prawo dla Tow^{a} działanie odrębne od Emigracyi i niedopuście w stowarzyszeniu rozbioru myśli uorganizowania tułactwa. Kiedy przed dwoma laty Cent^{a} zawiesiła dyskussyą nad odrębném działaniem, rozumieliśmy, że uczuła całą jego mylność i więcéj doń nie wróci. Cieszyliśmy się, ale inaczéj się stało. Myśl ta przewodniczyła nietylko wszystkim czynnościom Cent^{cyi}, ale nawet większéj rozciągłości nabrała, i dotąd żyjąca w czynie, dziś domaga się o uznanie jako system i prawo Tow^{a}. Obaczmy, cóż to jest ten system, który przyjąć lub odrzucić mamy. Wynalazcy tego systemu opisu nam jego nie dali.

Chcieć politycznie odrębnie działać od Emig: jestto żądać, aby wszelkie czynności polityczne Tow^{a} osobno przedsiebrane i wykonywane były od takichże i wszelkich innych czynności reszty tułactwa; przyjąć zaś takowe postępowanie za system i prawo dla Tow^{a}, jestto uchwalić, że ono wszelkie czynności polityczne zawsze osobno od Emig: wykonywać, nie posłusznych zaś temu prawu członków, wykreśleniem karać będzie. Takowy system działania uważają niektórzy za jedyny, w którym pożytecznie sprawie ojczystéj działać można; przeciwny za szkodliwy i godzien potępienia. – Z jakowego systemu naturalnie wypada, że jeśliby nieczynna dotąd cała massa Emig: coś pożytecznego dla sprawy ogólnéj przedsięwzięła, jakkolwiekby ta czynność ważną była, i jakkolwiekby wiele zyskała na jednomyślnem poparciu jéj i wykonaniu przez całe tułactwo, Tow^{o} wierne systematowi odrębnego działania do téj czynności nie przystąpi, a ktokolwiekby wbrew przyjętemu prawu chciał w takowém działaniu Emig: wziąść udział, z Tow^{a} wystąpić powinien, albo, jeśliby sumienie każące mu do pożytecznéj czynności, chociażby za Tow^{m}, należeć, silniejszém było od zobowiązania się wzmienionym systematem, wtedy Cent^{a} jako strażniczka ustaw Tow^{a} poda takowego przestępcę do wykreślenia. I wzajemnie Tow^{o} z obowiązku odpychające wszelkie spółdziałanie z emigracyą lub jéj częściami, samo inicyatywy żadnéj myśli doń nie weźmie, ani jéj spółdziałania i pomocy dla poparcia rzeczy publicznéj nie udzieli, bo przeciwnem postępowaniem wystąpiłoby za obręb przyjętego systematu. –

Prawa nie na przeszłość ale na przyszłość stanowią się. Cent^{a} przeto opuszczoną, a przez wielu nieszanowaną myśl odręb: działania dla tego teraz podnosi, aby odtąd ustawą obowiązującą Tow^{a} została. Jeśliby zatém zbiegiem przewidzianych lub nieprzewidzianych okoliczności, obudziło się życie w całém tułactwie i mocne przekonanie, że może pożytecznie w sprawie ojczystéj działać; jeśliby myśl ta, jak iskra elektryczna wzruszywszy rozproszonych po całéj kuli ziemskiéj pielgrzymów polskich, scentralizowała ich usiłności i do silnego w sprawie polskiéj działania pobudziła, Cent^{a} Tow^{a} na mocy prawa odręb: działania nie dopuści, aby 1½ tysiąca blisko Obywateli udział w niem miało, aby je swą liczbą, myślą która ich ożywia, wsparło i właściwą barwę nadało. Cent^{a} wo-

zwana przez emigracyą spółdziałania odmówi, emigracyi do czynności nie wezwie. Tak system każe.

Takie jest a nie inne znaczenie odrębnego działania i jego następstwa; myśl i jéj wyrażenie dwuznaczności nie ulegają. Ani na tém koniec złemu. Przyjęcie odr. działania nietylko odmówieniem spółdziałania rzeczy publicznéj szkodzić musi, ale nadto paraliżować ją będzie niepotrzebna, namiętna i koteryjna opozycya. Trudno bowiem będzie pochwalić czyn pożyteczny w rzeczy ważnéj i nie chcieć doń należeć. Sumienie i zdrowy rozsądek przeciwią się temu; trzeba więc będzie dla zagłuszenia ich do sofismatów uciec się, aby rzecz przedsiebraną przynajmniéj mniéj piękną i mniéj szlachetną wystawić? Jaka jest na nieszczęście słabość serca ludzkiego. Kto zszedł z dobréj drogi, błądzić ciągle będzie, nim na dobrą znowu nie wejdzie. Takie bydź musi następstwo zwichnionego widzenia missyi Tow^a^, tułactwa i obowiązków tułacza.

Nie będę ubliżał światłu i patryotyzmowi Tow^a^ dalszém wyprowadzaniem wniosków z odrębnego działania. Każdy jasno widzi, że jego następstwa oceniane z jedynie właściwego stanowiska, to jest obowiązków tułacza względem tułactwa, stanowczo za ostatni wypadek mieć muszą uszczerbek i szkodę w sprawie publicznéj. Jest więc podług mnie myśl odrębnego działania od Emig: fałszywie pojęta i bezwarunkowie złą.

Ale powiecie może: niech działa Emig; chcemy należeć do każdéj jéj czynności pożytecznéj dla sprawy ojczystéj. Jeśli tak jest, jeśli do każdéj bez wyjątku czynności korzystnéj dla sprawy publicznéj emigracyi całéj, lub nawet jakiéjkolwiek jéj części, jak to bydź powinno, z duszy należeć chcecie bratnią pomocą i spółdziałaniem, więc nie chcecie odrębnego działania od Emig, więc nie przyjmujecie go i potępiacie, bo inaczéj zamykalibyście sobie drogę do tego, czego z duszy chcecie. Więcéj powiem. Jeśli do każdéj szlachetnéj czynności Emig. należeć pragniecie dla tego, że tego pożytek sprawy publicznéj wymaga, chcieć tém samém koniecznie musicie, aby to jak najprędzéj w Emig. miało miejsce; łącznego zatém z Emig. a nie odrębnego działania żądacie. Zdaje się że to rzecz jasna.

Lecz powiedzą może niektórzy: chcemy należeć do czynności dobrych Emig. a nie należeć do złych, a wielka część Emig. nie mająca jednego z nami widzenia przyszłości Polski, często źle działać może, i dla tego chcemy odrębnego działania. Odpowiedź łatwa, że ztąd odr. działanie bynajmniéj nie wypada.

A naprzód nie spuszczam przeciwnego ze mną zdania będących z drogi logicznéj, na któréj dowiodłem, że bez wykroczenia sumienia i bez szkody dobra publicznego nikt nie może odmówić Emig. pomocy i spółdziałania w rzeczy pożytecznéj sprawie ojczystéj — na drodze przeciwnéj walki odstępuję, bo wiem, że nie ma <u>absurdum</u>, któreby się na niéj usprawiedliwić nie dało. Jeśli raz przyjmiecie, że należycie do każdéj pożytecznéj narodowéj czynności Emig: dla tego, że tak miłość dobra publicznego nakazuje, tém samém wyznać musicie, że aby to dobro publiczne uszczerbku nie poniosło, macie obowiązek przeszkadzania wszelkiéj szkodliwéj i złéj czynności Emig., bo dobro się otrzymuje, nie tylko biorąc w niem udział lub dając mu początkowanie, ale nadto przeszkadzając złemu. —

Jest więc odrębne działanie złém, a łączne obowiązkiem każdego, które ostatnie aby porządnie i pożytecznie uskuteczniać się mogło, potrzeba pewnéj organizacyi i centralizacyi w tułactwie. Nie możecie więc w zasadzie bydź przeciw zcentralizowaniu Emigracyi. —

Przekonany Obywatele, że ze mną wierzycie, iż na prawdzie tylko a nigdy na fałszu, rzeczy istotnie pożyteczne powstać mogą, starałem się szkodliwość odrębnego działania i mylność powstawania na zcentralizowanie Emig pokazać, aby ci, co istnienia Tow^a^ pojąć nie mogą bez odrębnego działania, a osobliwie obok łącznego i centralizującéj się Emig:, aby ci mówię postrzegli, że pojęcie o missyi Tow^a^ i tułactwa na fałszywéj zasadzie oparli, i że to obojętném na los działań stowarzyszenia nie było i nie będzie. —

Nie jest rzecz zatém dziwna, że kiedy przed trzema blisko laty systemat dawniéj istniejący odrzucono imieniem odrębnego działania i w życie wprowadzić usiłowano, powstało silne w Tow^ie^ i całéj Emig. oburzenie. Widziano że się to bez szkody rzeczy publicznéj stać nie może. Nikt nie pojął, za co ci, co powszechne braterstwo ludów i ludzi przyjęli, Chiński mur wznoszą dla odłączenia się od braci, towarzyszów wspólnéj niedoli, wszystkich jednego życzących, a w niezmiernéj większości téż samą wiarę polityczną mających! Za co nieprzyjaciele wszelkich monopoliów, najbrzydsze ze wszystkich monopolium wyłącznego sprawie ojczystéj służenia, sobie

uświęcają;

uświęcają; nieprzyjaciele feudalizmu, duszę jego, wyłączność pokochali! Z boleścią wyznać przychodzi, że ten systemat, nie tylko towarzyszył wszystkim czynnościom Cen^{cyi}, ale nawet nowego rozwinięcia w niej zyskał. Przedtém chciano, aby tylko w politycznych zatrudnieniach Tow^{o} odrębnie od Emig: działało, zostawując zupełne wspólnictwo w rzeczach materyalnych tułactwa. Cen^{a} proponując znieść Komissyą F. E. aby ją przenieść do siebie, uzupełnia i do ostateczności posuwa myśl odłączenia Tow^{a} od Emig:, i czynem tak zdaje się przemawiać do massy tułaczów: „Życiem naszém duchowém jest wiara w odrodzenie Polski, myślą, myśl środków dojścia do tego celu – ale na téj „drodze nie chcemy waszego wspólnictwa, naszego wam odmówimy. Wszyscyśmy ubodzy w rzeczy ziemskie, jesteśmy ludzie „postępu, ale myśl associacyi, źródło bogactw dzisiéjszéj cywilizacyi, daleka będzie od nas. Chory, kaleka, wygnaniec „z tułactwa, sierota, ztąd nie znajdą kassy wspieranéj i utrzymywanéj wspólnemi siłami całego tułactwa”. A co mówią, że tym systematem nie odłączają się od Emig:!

Wzwiązku z odrębném działaniem jest twierdzenie, które nie raz w okólnikach czytać się dało, a które w obecném zdarzeniu powtórzono: że Polsce *jedynie* przez Tow^{o} skutecznie służyć możemy. Twierdzenie to na zupełną uwagę zasługuje. – Że Tow^{o} jest jednym ze środków służenia sprawie ojczystéj o tyle, o ile missyą swą zrozumieć i spełniać potrafi, wątpliwości nie ulega, ale że jest *jedynym* środkiem, nie ma zgody. Bo 1° wiadomo, że istnienie Tow^{a} zależy nie tylko od przyczyn wewnętrznych, ale nadto od zewnętrznych niezawisłych od jego woli. Zakładać tedy *jedyny środek* służenia Polsce w exystencyi Tow^{a}, byłoby to znowu środek ten nie w Polsce i polskich usiłowaniach, ale z kilkowiekową dyplomacyą naszą po za ich obrębem umieszczać, i wznawiać błąd, który dotąd najbardziéj stał na przeszkodzie odrodzeniu Polski. Rozumiem że Emig: i Tow^{o} raz na zawsze rozstało się z tym błędem, 2do jeśliby dla jakichkolwiek bądź przyczyn rozwiązało się Tow^{o}, trzebaby ręce opuścić, i odstąpić od wszystkiego, bo z Tow^{m} upadłby *jedyny* jaki był środek pożytecznego służenia sprawie ojczystéj. Nie może także Tow^{o} bydź jedynym środkiem dla słabéj i niedoskonałéj organizacyi, jaką się większości podobało mu nadać. Któż bowiem gorliwy o dobro powszechne weźmie Tow^{o} za jedyny środek, którego 1° czynności tak są powolne, że miesięcy i lat potrzeba do ich wykonywania, Manifest *np* ledwie po dwóch latach, od daty postanowienia, został uskutecznionym, w którym Tow^{o} raz tylko jeden opinią swoję dać o nim miało sposobność, 2do którego wybór Centralnéj władzy tak jest trudny, że legalnie po wielu miesiącach ledwie nastąpić może, a uskuteczniony bez skutku zostać, mimo przeciwnéj woli Tow^{a}. 3° którego władzy tak łatwo nadużyć można, czego dowodem jest obecny postępek z okazyi Sek: Panteonu. Wstrzymaniem dowolném nowych wyborów czyż nie mówi Cen^{a}: mandat nasz ustał, nowi miéjsce nasze zająć powinni, ale my wybór nowéj Cen^{cyi} wstrzymujemy (i władzę sami zatrzymujemy) przy sobie pod odpowiedzialnością naszą. W ważnych sprawach narodu nazywa się to Dyktaturą, w naszém Tow^{ie} śmiesznością, i tém większą, że tak mało znaczącym wypadkiem spowodowaną była. Co teraz jedna Sek: Tow^{a} zrobiła, robi to od lat kilku cała Emig:, i może jeszcze nie jedna sekcya przedsięweźmie, bez najmniéjszego niebezpieczeństwa dla Tow^{a}. Własne błędy Tow^{a} będą tylko jego exystencyi niebezpieczne. Dla tych przyczyn Tow^{o} nie może bydź *jedynym* środkiem służenia sprawie narodowéj, ale będzie *jednym* ze środków pożytecznych, jeśli jak mówiłem, missyą swoję i obowiązki względem tułactwa zrozumie. –

Szczególniejsza od innych narodów, Polska nasza demokratyczna, nie ma ani dynastyi, ani wielkich rodzin, z którémiby było związywane jéj przeznaczenie. Już od czasu Augusta III, a osobliwie przymierza jego z Piotrem W. exystencya królów naszych elekcyjnych na tronie okupowała się jedynie kosztem niepodległości narodowéj – bronili jéj tylko prywatni obywatele, a obowiązek ten z laty coraz na niższych znaczeniem i bogactwy spadał. Od lat przeszło 40^{tu}, szlachcic, chłopek, ubogi, bogaty, tatar, żyd czasem Polski, z własnego natchnienia szukali środków służenia Ojczyznie. Błądzili często, ale że się poświęcali i umierali za rzecz świętą, ta nie przestała żyć w sercu i potrzebie ludów Europy. Tułactwu naszemu w spadku po ojcach obowiązek ten dostał się – jest on narodowym i historycznym – winien go każdy podług sił własnych dopełniać. Do niego powoływać raczéj, jak z niego wyłączać przystoi

Tow^{u},

Tow^wa^, które winne będzie rachunek nie tylko z tego co uczyniło, ale i z tego co uczynić zaniechało. Nie utrzymało niepodległości Rzpltéj Polskiéj zamknięcie monopoliczne Obywatelstwa w jednym stanie – straconéj nie odzyska przez monopolizm działania w téj sprawie. Żywsze jak kiedy usiłowanie teraz w Emig: jéj scentralizowania jest w wielkiéj części skutkiem reakcyi przeciw temu monopolium wzniesionemu przez niektórych w Tow^ie^.

W Anglii i Francyi powstało kilka nowych dzienników w celu scentralizowania Emig:. Téjże myśli liczne pisma bronią wymownie od lat wielu. Z obroną i wyjaśnieniem myśli odrębnego działania nikt jeszcze publicznie nie wystąpił; z okólników czasem wykradła się myśl jaka zewnątrz, która nigdy zwycięzko nie wyszła. Niech w dzienniku Tow^a^ w obec Emig: i Polski powiedzą, co to jest to odrębne działanie i jakie ono ma pożytki dla sprawy Polskiéj przynieść. Chcieć tryumf myśli liczbą wotów otrzymać, jest przeciwna duchowi wieku, w którym żyjemy, i dzięki Bogu, zasadom Tow^a^. Niech dyskussya rzecz roztrzyga.

Nie śpieszcie się przeto Obywatele z wotowaniem na rzecz wzniesioną przez Sek: Pand:, bo potępiając ją na mocy oskarżenia przez Cent^ę^ zrobionego, przesądzilibyście i uświęcili myśl odrębn: działania, a potępili scentralizowanie Emig:; wiecie bowiem, że nie wyrazy wykreślamy Was, ale powody wyroku o rzeczy stanowią.

Nie śpieszcie się z potępieniem Sek: Pand, bo chociażbyście się oparli tylko na art: ustawy, która im osobno przemawiać zabrania, nie mniéj zadecydowalibyście, że to co Emig: wolno jest rozbierać nie tylko bezkarnie, ale nawet z przyzwoleniem powszechném, w Tow^ie^ jest wzbronioném. Na czémkolwiek oparlibyście Wasz wyrok, zawsze by on był odjęciem wolności dyskussyi o missyi i obowiązkach Tow^a^ względem tułactwa całego. Żywotna ta kwestya dla Tow^a^, oraz rozbiór czy po tylu próżnych usiłowaniach uorganizowania i scentralizowania Emig: nowe przedsięwzięcia ze skutkiem podjęte bydź mogą? czy okoliczności zmieniły się i czas teraz przychylniejszy ku temu? jak to dokonać? jak obok Centralizacyi ciągle życie polskie i czujność na przyszłość ojczyzny w Emig: utrzymać? Te i temu podobne wszystkich obchodzące myśli po za Tow^em^ tylko rozbierane bydźby mogły.

I nadto potępieniem nie dopniecie zamierzonego celu, bo nie przeszkodzicie tym sposobem téjże Sekcyi i innym posiadać swéj myśli, a wykreślenie z Tow^a^, będąc prześladowaniem za myśl nie tylko godziwą ale nawet chwalebną w Emig:, jak zwyczajnie bywa, sympatyą im téjże Emig: i części Tow^a^ nie podzielającéj Waszego zdania wyjednać musi.

Nie pochlebiam sobie Obywatele abym Was przekonał. Kontent będę, jeśli Waszą uwagę zwrócę na niektóre błędy, na których jednak życie Tow^a^ oprzeć chciano, i że to ich wytknienie na lepsze zrozumienie missyi Tow^a^ wpłynie. – „ – „ – Versailles 7 Czerwca 1837 r. /: podpis: / A: Kluszniewicz.

Dwóch członków z Latrimouille /: Vienne: /

Po odczytaniu Okólnika Cent^cyi^ N° 1894, uważamy się w obowiązku przesyłając wota nasze w sprawie Sek: Pand: przyłączyć razem nasze o téj sprawie rozumienie. – Cent^a^ podała do wykreślenia z Tow^a^ członków Sek: Pand: składających i kilku jeszcze członków Sek: Grenelle za projekt zorganizowania Emig: demokratycznéj – My po dokładném rozpatrzeniu się wyznać musiemy że nie znajdujemy w tém najmniéjszego uchybienia ani ustawie organicznéj ani też zasadom; bo nie tłómaczemy sobie tego za projekt rozwiązania Tow^a^ D^o^ – lecz wprost za czysty projekt ułatwiający sposób połączenia tego wszystkiego co też same co i my wyznaja zasady – gdyż Sek: Pand. powiada wyraźnie i dobitnie /: nie jak to sobie tłómaczy Cent^a^ – różnorodnych pierwiastków: / – lecz Emigracyą demokratyczną zespolić – a więc gdzież to tak ciężkie przekroczenie, o które Cent^a^ Sek: Pand: oskarża – Nie widzimy – o wystąpieniu zaś na zewnątrz Tow^a^ tyle powiemy – że Cent^a^ sama pierwsza nauczyła przełamywać prawa; czego jest dowodem historya i nowy wypadek w Sek: Poitiers, gdyż Cent^a^ upoważnić chciała nieprawne działanie Konferencyi w sprawie członków Sek: Fontainebleau. Jakaż więc zuchwała śmiałość podawać kogoś do wykreślenia za nieuszanowanie decyzyi – kiedy Cent^a^ stróż prawa i decyzyi najskwapliwiéj je przełamywać nawykła – Właściwiéjby było ukarać naprzód Cent^ę^ a po-

tém

tém dopiero wchodzić w przewinienia członków Tow^a^ – dla tego też wota nasze przeciw wykreśleniu dajemy – i razem upraszamy Cent^a^ aby to nasze, co do téj sprawy pojęcie, w okólnikach ogłaszających wolą Tow^a^ w sprawie Sek: panteonu co do słowa umieszczonem było. – /pod:/ Jemiołowski Piotr – W: Golian. –

Sekcya Bordeaux

Pismami Cent^ej^ z d 23 Kwietnia i 15. Maja Tow^o^ powołane zostało do rozsądzenia sprawy panteońskiej i myśli która ją wywołała. –

Sekcya Bordeaux przystępując do dopełnienia swojéj w tym względzie powinności rozpatruje się we wszystkich aktach, jakie dotyczeć mogą tego przedmiotu i wyrobioną opinią w czasie ile można najbliższym przedstawić zamierza Tow^u^. Lecz ta opinia co do części sądowniczéj, nie może bydź za wyrok uważana, bo do jego wydania dotychczasowa procedura nie jest jeszcze dostateczna. — Tow^o^ jako wyobraziciel i obrońca zasad sprawiedliwości w każdym czynie te zasady urzeczywistniać powinno. – Podług tych zasad komuż się w sądzie ostatni głos należy? Wszakże w konstytucyach a nawet w despotycznych krajach, gdzie uświęcone jest panowanie gwałtu i pogarda sprawiedliwości, sędziowie przed wydaniem wyroku zapytują obwinionego, czy nic nie może dodać na swoją obronę. Jakżeżmy Tow^o^ Dem^e^, sprzysiężenie otwarte przeciw wszelkiego rodzaju nadużyciom odważylibyśmy się pogardzić najświętszemi prawami człowieka? Ostatni głos obrony tém bardziéj Sek: Pant: należy, iż ona sama o niego dopomina się – Nadto aby wyrok nie był stronniczy, trzeba poprzednio tego wszystkiego wysłuchać co ktokolwiek ma do powiedzenia na obronę lub potępienie. — W sprawie pod nasz sąd oddanéj Cent^a^ sama uznaje że wyrok poprzedzony bydź winien wszechstronną dyskusyą /: str: 428:/; jeżeli zaś Tow^u^ nie zostanie naprzód objawiona opinia wszystkich jego członków, każda Sekcya ze swego tylko stanowiska rzecz obejrzawszy wotować będzie jednostronnie z małym bardzo wyjątkiem. – Zwyczaj wysłuchiwania wszystkich świadków za i przeciw obwinionemu wszystkich jego potępicieli i obrońców uświęcony jest w całéj Europie, chociaż w niéj demokracya, czyli uczucie sprawiedliwości, jeszcze stanowczego tryumfu nie odniosło; w jednéj tylko moskwie skazują, /i to jeszcze nie zawsze/ bez świadków i obrony; mielibyśmy jurizdykcyą moskiewską brać za wzór do naśladowania? i bez świadków i obrony skazywać współbraci na wygnanie z Tow^a^? –

Cent^a^ odwoływać się może zechce do organicznych przepisów, które wyłączają od dwukrotnego przedstawienia, przedmioty leżące w zakresie sądowniczéj władzy, lecz po codziennem gwałceniu tak przez członków i Sekcye, jak i przez samę Cent^a^ najlepszych nawet przepisów, czyliż możemy mieć skrupuł w zgwałceniu paragrafu, co się zasadza na krzyczącéj niesprawiedliwości, a który wśliznął się do naszéj ustawy nie postrzeżony, tak jak i wiele innych, pomimo że go rozum potępia i odpycha serce każdego poczciwego człowieka?

Ale oprócz kwestyi sądowniczéj sprawa panteońska inną ważniejszą jeszcze obejmuje, uznają to zgodnie i Sekcya obwiniona i sama Cent^a^. Pierwsza uważa swoje potępienie za stanowczy tryumf systemu odrębnego działania, a druga wzywa Tow^o^ do ostateczněj decyzyi nad myślą zjednoczenia Emig: przez Sekcyą Pant: podniesioną. Przedmiot ten zbyt jest wielkiéj wagi, abyśmy w jego rozstrzygnieniu opuszczać mieli drogę zwyczajnéj dyskusyi; trzymając się przeto organicznych przepisów, Cent^a^ naprzód powinna nad nim zebrać uwagi Tow^a^, a wtenczas dopiero do stanowczego powołać wotowania; – Dopełnienie tego przepisu tém zdaje się konieczniejsze że przy pierwszém ogłoszeniu odezwy panteońskiej, Cent^a^ wbrew naszéj ustawie zamiast wywołać uwagi wprost do decyzyi Tow^o^ zmusiła.

Tak więc o ile sprawa Pant: jest sądownicza, powinna bydź dwa razy przedstawiona podług zasad sprawiedliwości, o ile zaś jest kwestyą polityczną tego przedstawienia domaga się zwyczaj dotychczasowy i nasze prawa. – Z resztą te dwie kwestye tak są ściśle z sobą połączone, że ich rozdział staje się niepodobieństwem bo w sądzie na sprawiedliwości opartym, gdy czyn za zbrodnię zostanie poczytanym – jego pobudki także zbrodniczemi uznane bydź muszą. –

Z tych przeważnych powodów wzywamy Cend^a aby poszła za głosem sprawiedliwości i prawa. — Pod tym tylko warunkiem opinię naszę i uwagi sprawą panteońską wywołane do Cend^cyi przeszlemy. — W razie przeciwnym odmówimy i uwag i decyzyi, a całą procedurę za przeciwną zasadom dem^m uznawszy, jak najsolenniej protestować będziemy przeciw jéj wypadkowi i następstwom. — Ta protestacya będzie miała miejsce bez względu na to czy Sek: Pand: zostanie potępioną czy uniewinnioną, tak w razie odepchnięcia jak i zatwierdzenia myśli, która tę sprawę wywołała. — Nie idzie nam bowiem głównie o stratę lub zachowanie kilku członków Tow^a — o pochwalenie lub odepchnięcie pojedynczego pomysłu, ale o zatamowanie drogi nadużyciom, co raz bardziéj się szerzącym, a które zamieniłyby się w system, gdybyśmy i dziś jeszcze w tak ważnych dla Tow^a okolicznościach dozwolili na pogwałcenie praw człowieka z jednéj strony a praw stowarzyszenia z drugiéj — Sprawiedliwości przedewszystkiem! — tę tak przyjaciołom jak i nieprzyjaciołom powinniśmy wymierzać — Bez niéj Demokracya jest czczem słowem, brudném kłamstwem, nikczemną maską kryjącą pod pozorami cnoty i dobra ogólnego najczarniejsze występki i zbrodnie. — Na odpowiedź Cend^cyi czekamy aż do następnéj zwyczajnéj naszéj sessyi to jest do dnia 11. b. m. — Jeżeli ta zaspokoi naszą troskliwość pospieszymy z przesłaniem przygotowanych uwag, jeżeli zaś Cend^a pismem naszém pogardzi i milczeniem je pominie, tak jak to uczyniła z tylu naszemi pismami, uwagami i wnioskami — w tenczas postąpimy jak nam podyktuje uczucie naszéj godności, jako cząstki ludu /: którego wy jesteście tylko sługami :/ i głos prawdy i sprawiedliwości, jedyne nasze przewodniki w usiłowaniach o wskrzeszenie drogiéj nam Ojczyzny. — Bordeaux d. 3 Czerwca 1837 r. —

Jeden członek z Sekcyi Orléans. —

Ponieważ Cend^a T. D. chce wiedzieć zdanie każdego członka w szczególności, co do wykreślenia z Tow^a Sek: Pand^a i Sek: Grenelle, za uskutecznienie czynem, projektu zjednoczenia Emig: demokratycznie, a tém samém działania na zewnątrz Tow^a zbronnego ustawami tegoż, moje więc jest następujące. —

Cend^a oddając członków rzeczonéj Sekcyi pod sąd Ogółu Tow^a, zwątpiła o ważności ustaw tymże ogółem postanowionych, ubliżyła naprzód sobie saméj, a potém Tow^u przez które obraną została, naraziła się tym na niepotrzebny sąd pism innych, a nas przekonała, że powierzony jéj nadzór ustaw, albo nieczuje mocy strzedz i wykonywać, albo że sama grzeszy, a tém samém nie ma odwagi karać winnych. —

Pozwólcie zarazem Szanowni Obywatele, abym Wam powiedział, że naganiać ich zamiary, lub takowym przeszkadzać, byłoby występkiem; występkiem przeciw sobie samym, przeciw zasadom dem^m, na podstawie których, podali oni projekt zjednoczenia Emig: — owszem mojem zdaniem, że temu dopomagać byłoby więcéj zgodne z naszém dążeniem, bo tym sposobem znaleźlibyśmy się, jeżeli nie wszyscy, to część większa, przekonanych o potrzebie i ważności w towarzystwie ludzkiem, zasad dem^ch. — Doświadczenie pokazało już, że głos ich odbił się nie w jedném miejscu, że liczni bracia, przeświadczeni o potrzebie zjednoczenia Emig: demokratycznie, spieszą podać im bratnie dłonie, aby wspólnie myśléć i działać nad przywróceniem ukochanéj nam Ojczyzny. Ganić im to, raz jeszcze powtarzam, jest to chcieć, zamknąć się samym w sobie, chcieć, żeby nie my do nich, ale oni do nas przyłączali się — Długa i niepewna droga, nam trzeba szukać krótszéj, bo dosyć już cierpień; a kraj na nas woła, patrzy ze zgorszeniem na rozdwojenie, które po większéj części nie z Opinii lecz z złego porozumiewania się pochodzi. —

Powiadacie, że Emig: nigdy zjednoczoną być niemoże demokratycznie, bo zawiera w sobie żywioły z różnych wyznań, więc nie potrzebna praca, próżne marzenia, bo kraj, który chcemy mieć urządzony demokratycznie, składa się z daleko więcéj indywiduów różne mających opinije, a pytam gdzie się podzieją Ci, co ich tu uważacie za niezdolnych do zjednoczenia demokratycznie? trzeba zatém, podług mnie, dobrze się wprzód zrozumieć w Emig:, a potém sięgać do kraju; bo rozdwojona Emigracya, z powrotem do tegoż zamiast przyniesienia zbawiennego owocu, któren długiem swojem wygnaniem nabydź była powinna, przyniosłaby tylko nieład, a z tąd wojnę domową. — Orléans d. 10 Czerwca 1837 r. /podpis/ J. Kahl. —

Inny członek z Sekcyi Orléans.

Ponieważ Sek: Panteonu wykroczyła przeciwko Ustawom Towa, przeto: ściągnęła na siebie wykonanie Artykułu 22go. –

Naganiać zaś jéj postępowanie dzisiejsze, nie byłożby to naganiać nas samych, a potępiać zasady demokratyczne, skoro ona w ich duchu działa. – Jeżeli spostrzegamy pod barwą demokratyczną, ukryte przewrotne zamiary, wykrywajmy takowe, – widzimy miłość własną, odsłońmy jéj zasłonę, a będąc sami od niéj dalecy, działajmy w szczerości zasad, dla ich propagandy; bo odwracać Braci chcących się łączyć nie byłożby to dowodzić naszą miłość własną, którą powodowani jakobyśmy potępiali najlepsze chęci, i czyny tych, którzy się w naszą kontrolę nie wpisali, lub że po za naszym obrębem nie masz ludzi cnotliwych, zdolnych, z dobrą wiarą i poświęceniem. Nie byłby to sposób sprowadzenia do nas zwolenników, ale raczéj tamować postęp i zamykać się w szczupłym obrębie Towa. Także nie mogę pojąć tego jak może w stosunku na opinią w kraju więcéj zdziałać jeden, jak kilku; lub że lud polski prędzéj usłyszy, lepiéj pojmie i mocniéj uwierzy mniéjszości, niżeli większości demokratycznéj, skoro ta pod tém a nie owém będzie nazwiskiem? Oco do tego jeżeli się będziem przywiązywać, to narodu naszego nie wzmocniem w wierze oczekiwanych nadziei, ani pocieszym w tegoczesnym ucisku jakiego doznaje od ciemięzców gdy go wieść dojdzie, że jednéj i téj saméj wiary zgodzić się nie możemy, czyli nie chcemy.

Lubo przez uszanowanie ustaw, projekt Sek: Pant: jako nierozważny, i lekce rzucony wyżéj potępiłem, /: bo ją do działania na zewnątrz ustawy nie upoważniły :/ przyznać jéj jednak należy, iż pojęła tę myśl, którą wiele Braci pojęło i pragnie jako koniecznéj potrzeby prędkiego zorganizowania Emig. na zasadach demokratycznych. – Działanie takie rozwijać i wspierać uważam za obowiązek, ażeby jak najprędzéj pomyślny wiścił go skutek: a gdy się tak zorganizuje, wówczas bratnie i przyjacielskie podać sobie dłonie, aby mocniéjsi siłą moralną i numeryczną mocniéj tu i na kraj działać. – Mającym inne pojęcia, chcącym inaczéj działać, znam to dobrze że nie tylko ludziom wytrawionym w sprawach publicznych, ale nawet cośkolwiek obeznanym, przy darze wymowy lub pióra, świeże jeszcze naszych wypadków fakta dostarczą obficie dowodów do utrzymania tego, lub owego projektu. Moje zaś proste i sumienne takie jest przekonanie, że odłączanie się od braci wyznających też same zasady nie będzie ani na korzyść Towa, ani na dobro Kraju: a może mimowolnie stać się nie małą przysługą nieprzyjaciołom naszym, naszych zasad, nieprzyjaciołom Polski. –

Obywatele! – Wiem że nie potrzeba zwracać Waszéj uwagi i przezorności w działaniach – Wy ją macie – Ja tylko stosownie do Okólnika w krótkości moje objawiam Wam zdanie, ale i wiem to że: w tak ważnéj sprawie jaką jest sprawa ogólna, nikt nadto gorliwym być nie może. – Nadto niepokojony z troskliwości o najlepsze nadzieje które zapowiedzieliście nam, jako skutek Waszych prac, i tych to działań które wam tylko jedynie są powierzone a których skutku najprędszego każdy z niecierpliwością oczekuje, i w tym momencie wołam do Was – działajcie – ale skutecznie i baczni ażeby nie zasmucić, nie zmieszać błogich nadziei naszych, naszéj Ojczyzny; i żeby nie pomyślano że pod obcém niebem, na cudzéj ziemi, przez długie jeszcze lata, zamierzamy ścierać się – wyrabiać. – Orléans 10 Czer: 1837 r. /: pod: / A: Kozłowski. –

Dwóch członków z Agen.

Sprawę Sek: Pant: uważamy za tem ważniejszą, iż współcześnie z jéj wytoczeniem się, widzimy poruszenia wewnątrz i zewnątrz Towa, – Wyśledzić zatém i ocenić powody tych ruchów, należy do nas, a to tém bardziéj, że one przybierają godło demokracyi, i że zdają się być wywołane propagandą zasad Towa i zmierzać ku urzeczywistnieniu posłannictwa naszego. –

Łatwo zaiste wyrzecby można o Sek: Pant: mając jedynie na celu złamanie ustaw, lecz myśl złączenia wszystkich żywiołów demokratycznych w Emig:, myśl, że tak powiemy, Towa, tak ściśle jest związane z przestępstwem téj Sekcyi, że całéj baczności Towa wymaga, aby ono swym sądem nie ukuło nowych i stras-

sznych

szrych na siebie pocisków. — Z tych zatém powodów wstrzymujemy się z wyrokowaniem aż do ostatecznego wyczerpania w tym przedmiocie dyskussyi, wierząc, że takowa Centr^a w całej rozciągłości przedstawi ogółowi.

Co do samej myśli Sek: Pari: połączenia wszystkich żywiołów demokratycznych w Emig: pojmujemy: że ponieważ powołaniem Tow^a jest zdemokratyzowanie Polski, którą na teraz reprezentuje Emig: zatém, każdy krok ku temu celowi winien bydź uważany jako tryumf zasad demokratycznych. — Wierzymy Obywatele, że spojone wszystkie żywioły demokratyczne w Emig: w jedno ciało silniéj i skuteczniéj działać mogą dla Polski. — Wierzymy równie, że za obrębem Tow^a wiele jest przejętych zasadami naszemi, a nie wiemy co ich od nas odpycha, — Powołujemy ich zatém do porozumienia się z nami na drodze ogólnéj dyskussyi. Niech Centr^a będzie organem téj wzniosłéj pracy, niech użyje naszych funduszów na ten wielki przedmiot, bo w skupieniu braci jedną wiarą ożywionych mieć będziem wysoką za to wszystko nagrodę. —

Obywatele! chwila jedna w boju jak i w polityce stanowi o losie narodów nawet, strzeżmy się obecnéj lekce ważyć byśmy nie upadli. Mocno jesteśmy przekonani, że to wstrząśnienie będzie ostatniem, obrócić je zatém na korzyść zasad demokratycznych, jest naszą powinnością. — Wierzymy w wysokie uczucie braterstwa współczłonków jako i w ich szczere zrzeczenie się siebie samych dla dobra ogólnego, pewni zatém jesteśmy, że małéj w formie zmiany naszéj, gdyby o nią szło tylko, za koncessyą uważać nie będą, bo byłby to jedynie środek zapewnienia obszerniejszego panowania zasadom demokratycznym, i zbliżenia się ku głównemu celowi „ku Polsce. /: pod:/ T. Obalski — F. Skrzetuski. —

Trzech członków z Fontainebleau. —

Do wielkich przedsięwzięć i czynów aby one urzeczywistnione bydź mogły, potrzeba zbiegu wydarzeń, dobrych chęci, skupionych sił i wielkiego poświęcenia, na tém ostatniem nigdy Tow^u nie zbywało, mamy więc nadzieję że i w obecném położeniu da onego przykład, potrafi gorącym żądaniom po za jego obrębem się objawiającym zadosyć uczynić, i godność swoję na takiéj postawić stopie jaka mu przynależy. Od dawna Emigracya dąży do zjednoczenia, od dawna usiłuje pod rozmaitemi postaciami na kraj wywierać swe wpływy. Tow^o często temu stawiało opór, a mając słuszne do jego robienia powody zawsze zwycięzko wychodziło. Dziś zaś przeciwnie, gdy przyznajemy prędsze dojście do zamierzonego kresu skupionym i większym siłom, gdy niemal wszyscy widzimy zasady demokratyczne panujące w Emig:, dziś przeto Obywatele nie tylko zjednoczeniu przeszkadzać nie należy, ale owszem wszelkiemi siłami dopomagać, albo raczéj mu dać początkowanie. Ruchy demokratyczne po za Tow^m — wzywanie do zespolenia demokratycznego p. rozmaite dzienniki wyznające nasze zasady, wszystko to rokuje pomyślną demokracyi przyszłość, korzystajmyż więc wydarzeń bo te tylko czas zrządza, raz minąwszy więcéj sprowadzić się nie dadzą. Jest to właśnie chwila skojarzenia demokratycznych żywiołów pod jedną chorągiew, w która była Sek: prac wewnętrznych w Poitiers przewidziała, mówiąc w swym okólniku N° 2. str. 20. o Emig:, tak się wyraża: „zamiast więc pracować nad jéj zorganizowaniem, które może nie tak prędko jakbyśmy chcieli, zawsze jednak nastąpić musi” — Dość długo na nią czekaliśmy bo lat trzy, nie opuszczajmyż téj sposobności i to co w krótce stać się może nie odkładajmy na nieoznaczony przeciąg czasu. Bo któż inaczéj myśli że chcąc widzieć wszystkich w Emig: demokratyczne zasady wyznawających na liście naszéj lat jeszcze potrzeba, a okoliczności są naglące, obecny stan Hiszpanii, położenie drogiéj nam ojczyzny z każdym dniem się pogorsza, i minuta cierpień rokiem dla niéj się staje, wszystko to nam nakazuje jéj niedolę skrócić i wszelkiemi siłami do złączenia demokracyi dążyć, abyśmy tak, skuteczniéj i dzielniéj w jéj odrodzeniu działać i je przyspieszyć mogli. —

Teraz niezawodnie Obywatele jest pora jedyna dla Tow^a, która tak wielkiéj potędze, sile jego moralnéj i fizycznéj powinna nadać właściwy kierunek, i jego zasadom stały byt zapewnić, — od nas więc zależy

norganizowanie emigracyi, na nas są zwrócone jéj oczy i kraju – chciéjmy – a demokracya pod jednym sztandarem stanie. Czyniąc ten krok, nie będziem mieli sobie nic do wyrzucenia, bo szczerze i sumiennie przystąpimy do dzieła, nie nasza będzie wina jeśli się nie da pomyślnym uwieńczyć skutkiem, kraj to osądzi i będzie wiedział komu je przypisać – działając przeciwnie sami w własnem sumieniu nie będziem spokojni, żeśmy zbawienną zjednoczenia opuścili godzinę, a kraj wtenczas nie połączenie Emig: nam przypisać może. –

Widząc przeto że na nas ciąży obowiązek połączenia Ausactwa, nie możemy więc niektórych twierdzeń w pismach Cent^cyi^ na odparcie wniosku Sek: Pand: użytych za słuszne i zgodne z naszem widzeniem uważać, bo czasem najsystematyczniéj rzecz prowadzona może sprawę ogółu na szwank narazić i jéj zrealizowanie opóźnić – przeszkodzić. Nie wchodzimy więc w szczegółowe rozwodzenie się nad pomienionemi twierdzeniami, z prawdziwéj gorliwości i przywiązania do Tow^a^ pochodzącemi, albowiem niniéjsze pismo na wykazaniu głównéj potrzeby i powinności Tow^a^ ograniczyć nam się każe. Każdy własnem przekonaniem wiedziony członek winien swe myśli, dobra Tow^a^ dotyczące mu objawiać i do jego ulepszenia a tém samem do rozszerzenia jego działań ile możności wpływać; że zaś proponowane połączenie emig: jest do urzeczywistnienia podobném, oczywiście naszemu powołaniu odpowiadającém i godném Tow^a^ naszego postannictwem, jesteśmy zatém, aby Cent^a^ w tym celu stosowne przedsięwzięła środki, do czego ją niniéjszém upoważniamy. –

Jeden członek z Rouen.

Sprawa wytoczona według mego mniemania dzieli się na trzy części 1° na ocenienie myśli – 2do na rozpoznanie czyli jest nieuszanowanie woli ogółu podając projekt powtórnie – 3° na rozebranie czyli sądowody przekroczenia formy i czy takie uchybienie gdyby było dowiedzione, może pociągnąć najsurowszą karę za sobą, to jest wykreślenia

Co do 1^go^ Propozycya Sek: Pand: jest zbyt ważna aby ją lekce traktować. Myśl zebrania w jedno ciało żywiołów demokrat: chwalebna myśl ta jest myślą Tow^a^, chcemy aby rozsiane ziarna demokracyi plon jak najobfitszy wydały; starajmy się przeto jednych usposobić, drugich z zastarzałych przesądów uleczyć, starajmy się przede wszystkiem o ludzi moralnych, z dobrą wiarą nie trwożąc się że niejakie odcienia znajdują się w pojmowaniu demokracyi. I dziś w Tow^ie^ nie wszyscy jedno pojęcie mamy, ale czas, ścieranie się opinii, ciągła praca może nas do pożądanego doprowadzić celu – Nie bójmy się wpływu arystokratów, bo ci dopóki swe bożyszcza wielbić będą, nie połączą się z nami – nigdy arystokrata zakamieniały nie poda się wszechwładztwu ludu – jeżeli zaś nawróci się, pojmie że zbłądził, nie godzi się odpychać go, a powinnością jest wprowadzenie takiego na drogę na któréjby obowiązki braterstwa w prawdziwém pojął znaczeniu, równość wielbił niepowierzchownie – wolności nie tylko dla siebie pragnął. Nie bójmy się szpiegów ani wichrzycieli, jesteśmy jawném Tow^m^, jawnie działający, a nie znajdą przeciwnicy potrzeby szpiegowania, wichrzycieli zaś zdrowy rozsądek stowarzyszonych ocenić potrafi i odróżni chęć dobra (: chociażby nie jasno czasem oddanej) od intryg. – Ja Sek: Pand: nie mogę przyznać jak tylko dobrą myśl, którą Tow: ulepszyć jeszcze zdoła, zmianą drogi jeżeli podaną uzna za niedostateczną). –

Nie mówmy że nam o liczbę nie idzie, kiedy pragniemy by cały lud był demokratyzowany – działajmy głównie na kraj dla kraju, bo tam massy ludu Polskiego, ale nie ważmy lekce emigracyi – szukajmy wszędzie zwolenników zasad, nie opuszczajmy żadnéj sposobności, garnijmy do siebie bliskich nas, chociaż mniéj licznych, od bardziéj oddalonych – żywioły demokrat: w Emig: są wielkiéj wartości – pomnijmy że do kraju różnemi drogami trafiać nam wypada a głównie propagandą zasad, wystawieniem czego chcemy co potępiamy – pomnijmy że sposobność odbierania i czytania pism naszych w kraju mają ludzie zamożni i ci których po większéj części nawrócić potrzeba – pomnijmy że massy ludu Polskiego nieoświecone, ubogie czytać nie umiejące i do nich apostołowanie ustne koniecznie

cznie wzięte bydź musi i kiedyś nastąpi — że nam apostołów usposabiać potrzeba aby ci jednakowo tłómaczyli cele nasze, że ich w Emig: znajdziemy — nie wiemy wielu z emigrantów na obcéj ziemi życie zakończy, wielu polegnie w boju walcząc za sprawą wolności i Ojczyzny; bo tylko w taki powrót wierzę, nie w dyplomatyczne ani amnestyjne, zwabić nas nie mogące. — Pamiętajmy że niegodzi się nawet dawać pozoru że karzemy myśl dobrą, możemy nie przyjąć drogi proponowanéj ale za podobny pomysł wyrzucać ich z grona nie wolno — pomnijmy nakoniec że żaden kraj na świecie złożony nie jest z jednostajnych żywiołów, że my możemy służyć za model do wielkiéj polskiéj budowy, że nam spojnią wielką tworzyć wypada, aby teorya zastosowana do praktyki bydź mogła — że postęp, duch czasu i wyobrażenie członków Emig: są dziś różniące się od tego co istniało gdyśmy na obcą wkraczali ziemię — że jesteśmy massą demokratyczną — że kąkolu bardzo mało arystokratycznego. —

Co do 2do: Powtórne podanie projektu nie może bydź uważane za nieuszanowanie woli ogółu. W różnych krajach, w różnych składach rządu w różnych stowarzyszeniach projekta jedne pod różnemi kształtami wnoszone bywają — wnoszący przekonany o potrzebie prawa lub o dobroci swego wniosku, jeżeli stara się go przeprowadzić; nie grzeszy. W naszém gronie mamy dowody; przyjętą początkowo organizacyą zmieniliśmy, i zaledwie nowo co w wykonanie wprowadzona, potrzeba się pokazała zmian i dodatków. Instytucya naczelna sama podała do zmiany §. 5tym, sama wyjaśniającego postanowienia o działaniu na zewnątrz żądała — gdy więc Sek: Pand: żądaniem swém chce zmiany §u: 148go, nie znieważa ogół — ani projektowaniem otworzenia przystępu emigrantom nie wykracza, tem więcéj że chce inicyatywy od Tow:a. Może się mylić w obraniu drogi, ale wolno jéj powtórnie wnioskować rzecz upadłą, i za to nie zasługuje skarania na wykreślenie. Pomnijmy że manifest dawny sami potępiliśmy, że ciągłe kilkokrotne żądania kilkunastu, póżniéj kilkudziesięciu, kilkuset zrządziło utworzenie nowego, którego tak, że wiecznotrwałym nazywać nie mogę, i chcę wierzyć że z czasem ulepszony, zmieniony zostanie. Gdyby pierwsi lub drudzy żądający zmiany manifestu wyklęci zostali, bylibyśmy przy dawnym pozostać musieli. Może więc wniosek Sek: Pand: ulepszony sprostowany doczekać się przyjęcia — nakoniec prawo nigdzie nie zabrania, ani oznacza kary za podobne czyny, i jeżeli chcemy karać, ustanowimy przepis a ten obowiązywać może na przyszłość nie na przeszłość. Jeżeli uchybienie przeciw §wi 22mu zrobiła pierwéj Sek: Troyes, dla czegoż jedno nie zostało naganione, albo pod rygor wykreślenia podciągnione? gdy za odpowiedź tak surowego zastosowania kary zażądano. Tłómacząc ducha prawa uważam że §. 84tym wyraża się, iż za zdania polityczne przeciwne zasadom wykreślenie następuje. Sek: Pand: przeciw zasadom zdania na zewnątrz nie objawiła, mogła co do formy zbłądzić, ale nie co do nadwerężenia zasady, bo tego w piśmie Sekcyi nie spostrzegam. Sekcya nie proponowała rozwiązania Tow:a, ale związania go z częścią demokratyczną Emig:, mogła nie trafić na drogę dobrą, ale nie popełniła takiego jak jéj przypisano przestępstwa, nie może bydź więc do niéj zastosowany §. 90ty. —

Co do 3go. Zarzut przekroczenia formy powinien bydź dowodem poparty, a bardziéj świadectwem wiary godném, złożoném przez oskarzycieli — strona oskarżona bronić się powinna, ale nie dowody składać że niewinna, bo do takiego kroku tylko w despotycznych rządach zniewalają — wszakże dziennik Porto-folio, największe tajniki dyplomatyczne drukuje, wszakże pisma, często bez wiedzy autora lub bez jego woli ogłaszane — możnaż na domniemane przekroczenie formy najsurowszą rozciągać karę jaką prawo przepisuje — możnaż za realne nawet przekroczenie formy tak karać jak za rzecz najwięcéj podkopującą zasady lub plamiącą Tow:. —

Co do Sek: Grenelle mniemam że ta nie powołana do tłómaczenia się, nie może bydź jednocześnie z S: Pand: sądzoną; naznaczony bydź powinien termin S: Grenelle do stawienia i bronienia się przed sądem Tow:a. —

Co do ostatniego głosu, mniemam że go otrzymany mieć winien: Cent:a jest stroną z urzędu, S. Pand: stroną obwinioną, Tow: sędzią — Wysłuchać przeto wypada i rozebrać równie replikę jak duplikę. —

Co do przedmiotu połączenia się z Emig: — Poddanie pod sąd Sek: Pand:, zmieszane zostało z projektem zcentralizo-

wania

wania żywiołów demokrat: w Emig: Jakikolwiek spotka wyrok członków Sekcyi, mniemam że myśl połączenia się nie powinna być pominięta. Cent:a odesłała nawet do projektu wspomnionego projekta mające na celu usunięcie §. 14go:, żądam więc aby Tow: wyrzekło tak co do §.14o:, jakoteż aby poleciło Cent:cyi zrobić inicyatywę w sposób jaki najdogodniejszy uzna, zebrawszy uwagi w tym względzie odebrane. Nie przesądzajmy że się rzecz nieuda, pokażmy gotowość połączenia się, dajmy inicyatywę, a jeżeli odepchnięci będziemy, nie nam wina przypisaną zostanie — przeciwnie, zarzuty dotąd czynione ciężyćby musiały Tow: i powiedzianoby że odpychamy wszystko, że bratniej ręki podać niechcemy. — /podpis:/ Walenty Zwierkowski. —

Sekcya Sorbonny. —

Z powodu sprawy S. Pand, Tow: w nadzwyczajnem, wyjątkowem znajduje się położeniu. Wybory na przyszłą Cent:a wstrzymane; wstrzymany postęp działań Tow:a. Nie wiemy który artykuł ustawy upoważnił Cent:ę do zatrzymania wyborów; nie wiemy jakiem prawem zamierza ona nad wyborami swoje robić uwagi, wskazywać jakich ludzi Tow: swojem zaufaniem zaszczycić powinno. Wybory są aktem wszechwładzcy, objawieniem woli ogólnej Tow:a; wola ta jest prawem, żadnych uwag, żadnej kontrolli niecierpi. Od spiesznego wotowania w sprawie Sek: Pand: powiada Cent:a zależy dalszy postęp wstrzymanych działań Tow:a. Czyż można jaśniej swoję własną niemoc okazać? Dla tego że znalazło się kilku wichrzycieli w Tow:ie, Cent:a zawiesza jego czynności. Jeżeli system odrębnego działania jest dziś zgodny z opinią Tow:a; jeżeli Tow: odpycha myśl zjednoczenia Emig:, pocóż ta niewczesna obawa? czemu zwyczajnym tokiem prowadząc obrady i prace Tow:a nie okazać tym samym wichrzycielom że ani na chwilę nie są zdolni Tow: zaburzyć. Tak postąpiłaby każda władza pojmująca i swoję własną godność i godność Tow:a, które jej ster sprawy publicznej powierzyło. — Cent:a żeby przyspieszyć głosowanie, nie wahała się jednak powiedzieć publicznie że kilku wichrzycieli potrafiło zniweczyć całą Tow:a potęgę.

W takim stanie rzeczy obowiązkiem jest Tow:a jak najspieszniej swoję wolą objawić. Wyrzeczcie stanowczo obywatele czy system odrębnego działania za zbawienny lub szkodliwy uważacie; czy chcecie zjednoczenia Emig: czy nie. Sekcya Sorbonny nie waha się w tak ważnej kwestyi swojego zdania powiedzieć. —

Sek: Sorbonny niewątpi że zasady demokratyczne są powszechną Emig: wiarą, bo wierzy w siłę zasad, i dla tego właśnie nie pojmuje ażeby ludzie co za rewolucyą, za wolność na polu bitwy walczyli, co tyle dowodów dali nieograniczonego poświęcenia, ludzie którym arystokracya wydarła ojczyznę, oręż z ręku wytrąciła, mogli mieć inne jak demokratyczne zasady. Potępienie systemu arystokracyi i jej naczelnika, było w swoim czasie uważane jako niewątpliwy znak zwycięztwa demokratycznych zasad. Wtedy arystokracya tylko przeczyła prawdziwemu tego aktu znaczeniu; dziś już nawet dla Cent:cyi T. D. nie jest on dostateczną rękojmią. Emigracya podług niej mogła potępić arystokracyą, ale nic niedowodzi żeby była demokratyczną. Tak subtelne rozumowanie przechodzi nasze pojęcie. Zdaje nam się jednak że Cent:cyi nie godzi się zaprzeczać zwycięztwu, do którego odniesienia Tow: Dem:e P:e wiele przyczyniło się, i które kiedyś za stanowcze niewątpliwe głosiło.

Tow:, powiada Cent:a, nie szuka siły materyalnej, w zasadach nie w liczbie pokłada zaufanie. Po wszystkie wieki, wielka myśl wielką zwolenników pociągała liczbę, a jej zwycięztwo wówczas było pewne niewątpliwe, kiedy myślą ludu się stała. Liczba wyznawców nie jest więc rzeczą obojętną, zwłaszcza kiedy z orężem w ręku o ziemię ojczystą i wydarte prawa dopominać się potrzeba. W takiem położeniu znajduje się Emig: Polska. Jeżeli chce służyć ojczyźnie, pracować dla ludu, wszystkie siły swoje skupić powinna. Tow:a Dem: Pol: nie inne są obowiązki. —

Paryż d. 22 Czerwca 1837 r: — /: podpisano: / Stanisław Faliński. — Szwedkowski Jan. — Zenon Wiśniewski. — Józef Raciborski. — Pieniążek Czesław. —

Za zgodność Sekretarz Cent:cyi:
Robert Chmielewski